

SZÉKELY-UDVARHELY

1848-AS FÜGGETLENSÉGI POLITIKAI SZÉKELY UJSÁG
AZ „ELSŐ SZÉKELY HÁZI-IPARI ORSZÁGOS SZÖVETKEZET” ÉS TÖBB EGYESÜLET HIVATALOS KÖZLÖNYE

Megjelen hetenkint kétszer: osztorfőnkön és vasárnap.
ELŐFIZETÉSI ÁRA: egész évre 10 K, félévre 5 K, negyedévre 2 K 50 fillér. Külföldre egész évre 12 K. Községek, községi előljárók, papok és gazdasági egyetli tagok egész évre 8 K, tanítók, községi és körjegyzők szintén egész évre 7 koronáért kapják. Egy példány ára 10 fillér.
Helyközi telefon 15. sz.

FELELŐS SZERKESZTŐ:

BETEGH PÁL

LAPTULAJDONOS.

SZERKESZTŐSÉG és KIADÓHIVATAL: Székelyudvarhely, Kossuth-utca 31. szám, hova a kéziratok, hirdetések és előfizetések küldendők. — Kéziratokat vissza nem adunk. Hivatalos hirdetések 100 szög minden szó 6 fillér, azon felül 4 fillér, magán hirdetések négyzet om. 8 fillér, többszöri közlésnél 6 fillér. Nyílt-tér sora 1 K. Díjak előre fizetendők. — M. kir. postatakarékpénztári osek- és kléring 10,489. szám

Élő tanulság.

Irta: Kossuth Ferenc.

Brüsszel, szept. hó.

A belgák fővárosából írom e sorokat, ahová tanulni járhatunk mi magyarok, hogy miképpen lehet egy kis nemzet, mely még csak nem is egységes, független állammá, szabaddá, gazdaggá.

Ez a kis állam, mely az ipar és a kereskedelem terén az államok sorában nagyságra nézve az ötödik; ez a kis állam, mely a szabadság kinövésével is sokat küzdött és küzd a gyakrani kitörő és pusztító munkás strike-ok miatt; ez a kétnyelvű nemzet, mely sok évekig küzdött a reakció tultengésével is anélkül, hogy ez magának a szabadságnak árthatott volna: ez a kis állam méltó példája lehetne az állami és az emberi jólétnek, gyarapodásnak. De annak is szolgálhatna példájul, hogy mennyit tehet az ország boldogulásáért egy jó és bölcs uralkodó, mint amilyen az Angliából áthozott I. Leopold, a belgák első királya volt, a kit a szerencse istenasszonya adott a belgáknak, miután az 1830-iki belga lázadás megsemmisítette a nemzetekkel és népekkel, mint birkákkal rendelkező hirhedt „bécsi kongresszus”-nak azt a határozatát, amely Belgiumot Hollandiához csatolta.

Vajjon mit gondolnak azok a magyarok, ha Belgium állami életét látják, akiknek politikai hitvallását az a tétel képezi, hogy Magyarország az önállóság semmi nemében és semmi terén nem birna a maga lábán megállni?

Mivel igazolják ezt a hitüket ilyen ragyogó példával szemben, mely kimutatja, hogy mire képes egy kis nemzet, ha van akarata és tudása?

E kishitűek szerint a magyar államnak mindenben csak ártana az önállóság. Szerintük ártana az önálló magyar vámterület; ártana az önálló magyar hadsereg, — az állami külügyet nem is említem, melynek gyakorlati kivihetősége kétségtelenül nagyobb nehézségekbe ütköznék.

Mikor 1830-ban a belgák fölkelése sikert aratott, csatlakozhattak volna a velük szomszédos, hatalmas, nagy, gazdag s akkor még az emberiség polgárosodásának versenytárs nélküli vezérállamához, nagy napoleoni világra szóló győzelmek fényétől még ragyogó Franciaországhoz. Volt is nagy párt, mely

ezt akarta; és sokkal erősebb érvekre is támaszkodhattak, mint a mi kishitű magyarjaink, mint-hogy nemzetük mögött nem volt évszázados állami mult, mint a milyen a magyar államiség mögött áll.

A fellázadt belgák biztak a szabadság, az önállóság, a függetlenség erejében. Ők el voltak határozva egy küzdelemteljes nemzeti életre, de erős volt bennük a hit, erős a meggyőződés, hogy a kitartó akarattal, a törhetetlen bizalom, a tudás, a szorgalom, a takarékoság; erőt fognak adni a belga (kétnyelvű) nemzetnek; és le fogják győzni a küzdelemteljes kezdet nehézségeit.

Le is győzték. Államuk szabad, független és gazdag. Polgárosodásuk, előrehaladásuk minden téren a legelső nemzetek és államok polgárosodásával és államosodásával versenyezhet; és bár oly kincset gyűjtött össze e kis országban a tudás és a szorgalom, hogy a legnagyobb szomszéd államok éhezhetnének rá, — azért még sem jut senkinek eszébe az a gondolat, hogy e kis kincses ládára rátegye a kezét, mert a nemzeti érdem imponál, megvédi az erkölcsi erő még a huszadik században is, hol (más alakban bár, mint az ó- és a közép-korban) nagy hajlandóság van az erőszakoskodásra.

És a „Grande Place” egyik felén Brüsszelben, ott áll mint óriási gothikus vár, a belgák fővárosának városháza. Benne minden élet, minden ragyogás. Szemben vele az egykori spanyol alkirályok csipkefátyolhoz hasonlító gyönyörű palotája, mely belől kihaltnak látszik. Így áll egymással szemközt a mult és a jelen; és a Petit-Sablon piacon megörökítve látjuk annak a nemzeti szellemnek a jelképét, amely a multból ilyen jelent tudott alkotni, az Egmont és Hoorn grófok testvér-szobrát, akik meghaltak a szabadságért, a vesztőhelyen, Horáciusnak azt a versét szavalva, melyben a nagy római, az igaz és erősen akarni tudó ember rettenthetetlenségét dicsőíti.

Igy születnek meg a független nemzetek és küzdelemteljes nemzeti életükben szorgalmasan, okosan, kitartóan dolgozva, saját jogaikra támaszkodva, igazuk erejében bizva, így élnek meg és így lesznek boldogokká — ami a magyar rég nem volt!

Szemle.

A politikai helyzet.

A politikai élet központja a magyar hazára nézve Bécsbe helyeztetett. Őt miniszter szorong a császárvárosban, hogy valahogyan nyélbe üsse a hadsereg s az azzal járó közös pénzügyi kiadások fenyegető mumusát. Eleddig, minden szép simán ment s szinte azt mondhatnók, hogy élvezetből állott magyar miniszterelnököknek lenni, de most azután elkövetkezett a fizetés órája s a bécsi körök nyakra-főre prezentálják azokat az ígéretekkel, melyeket kormányra jutása előtt a Khuen kabinet Bécsben felajánlott, mint megvalósítandókat. A létszámemelés, a hatalmas hadihajók s az ezekkel járó óriási pénzügyi megterhelhetettség fenyegető réme küszöbön áll s most már a fekete leves következik, melyet épen úgy kell kell hörpentezni, mint ahogyan a jó és mézes napok minden édes-ségét felszűrösközték. A delegációk itt vannak s ezeket a kérdéseket elodáztatni nem lehet. Az évek óta húzódó reformokat most akarják ott fent Bécsben megvalósítani s ennek a megvalósulásnak mi gátját sem látják tornyosulni. Bezzeg míg a bécsi sajtó mindenféle, még a legkisebb rekompensáció ellen is már eleve menydörög, addig a mi sajtónk szeliden, békétűrően nézi, mint vizsgálja az ország lakosságát a vágóhídra, miképpen szivják ki belőle az utolsó életerőt csak azért, hogy a világ nagyhatalmainak fegyveres erőivel mi, a szegény, agyongyötrött, holtrasanyargatott ország, lépést tartsunk. Az adóterhek már ma is amugyis oly magasra emelkedtek, hogy ennél nagyobb megterhelhetetést az ország jövődjének kockázata nélkül el nem bír s a következmények mégis megkívánják, hogy ezeken a terheken, hozzá még lényegesen nehezsítsenek. Majd meglátjuk mit hoz a jövő. A külföldi perspektiva meglehetősen sötét és komor s mintha közelgő viharok előszelét éreznők a levegőben.

Portugália köztársaság.

Ez a hét legnagyobb szenzációja. Forradalom kényszerítette az ifjú Manuel királyt, hogy az oly véres árnyékkal reá szállott trónt elhagyja s meneküljön hazájából, alátvalói boszuja elől. A pünkösdi királyság tehát csak rövid ideig tartott. Még csak el sem moshatták azokat a véres emlékeket, melyek a portugál trónt beszennyezték. Ime, a helytelen uralkodás a nép teljes és tökéletes elégedetlenségét vonták maguk után s a beállott anarchia következményeképpen, a bukott portugál kormányt nyomon követte az előzőtt menekülő király futása. Portugália köztársaság lett, miután megcsömör-

lött a királyok középkori uralmát visszaállítani akaró törekvésektől. Az élet nehéz küzdelmeiben a portugál nép nem nézhette tétlenül uralkodójának lehetetlen életmódját, pazarlását s a jövedelmeknek tisztátalan forrásból való meritését. A külföldi államok, látva a portugál nép igazságos felbuzdulását, egy lépést sem tehetett, hogy Manuel királynak trónját biztosítsa, avagy visszaszerezze. Amit századok vétkes könnyelműsége elhibázott, azt semmiféle kül-állam beavatkozása meg nem javíthatja. A portugál nép már kivívta szabadságát, de Európa igen sok államában azt hiszik az uralkodók, hogy népeik még mindig hisznek isteni küldetésükben s abban, hogy az uralkodás, mint isteni adomány szállott reájuk. A sor most Spanyolországra kerül, mely legközelebbi szomszédja az imánár szabad Portugáliának, a melyben ugyanaz a rendszer uralkodik és felfogás, mely a portugálokat emez erőyes rendszabályok megtételére indították.

Az állatbiztosítás.

Bár a gazdaközönség figyelme több ízben felhívott az állatbiztosításra, mindazáltal tapasztalhatni, hogy ez irányban sokan nincsenek kellőképpen tájékoztatva. Nem ismerik az állatbiztosításnak sem célját sem rendeltetését; nem tudják azt, hogy milyen állatokat hol, mi módon lehet biztosítani. Legtöbbször azon tévhitben vannak, hogy az állatokat csupán tűz ellen lehet biztosítani és igen sok gazda hiszi azt, ha lovait vagy szarvasmarháit tűz ellen bebiztosította, akkor már teljesen eleget tett ily irányú kötelességének.

Pedig az állatállományt minden oldalról fenyegető veszélyeknek csak igen kis része származik tűzveszedelem folytán. A legnagyobb része az állatállományt fenyegető veszélyeknek betegségek vagy különféle balesetek folytán keletkeznek, ezekből származó károsodások ellen pedig a tűzbiztosítás védelmet nem nyújt.

Kevés gazda mondhatja el magáról, hogy állatállományában soha kárt nem szenvedett, azt meg nem is remélheti egy sem, hogy nem is fog szenvedni. Az állat kényes partéka, elhullás vagy kényszervágás a legnagyobb gazda állományában is igen könnyen előfordul. Az ilyen károsodások idején érezzük csak igazán, minő könnyelműek voltunk és a legkönnyebben beállható veszedelmek ellen nem védekeztünk kellőképpen.

Naponta olvashatjuk ujságjainkban a különféle állati járványok fellépését, melyek lépten-nyomon veszélyeztetik az állattenyésztést. Vannak egyes vidékek, hol a lépfene, sercegő

üszök évente nagyszámu szarvasmarhát pusztít el. De nem kicsinylendő a gümökor pusztítása sem — különösen azon vidékeken, hol a nyugati fajta szarvasmarhák tenyésztése divik. Hazánkban húszmillió koronára tehető azon károsodás, mely az állatok elhullása és kényszervágása következtében a gazdaközönséget éri. Tehát korántsem szabadna kicsinyelni az állatbiztosításnak az állattenyésztésre gyakorolt kedvező hatását.

Ha a gazdának állatai biztosítva vannak, akkor nyugodt lélekkel fektetheti vagyonának megfelelő részét állatállományba.

Értékes és jó tenyészanyagot szerezhethet be, ezen a révén jövedelmét fokozhatja. Az értékes és jó tenyészállatok tartása, gondozása nem sokkal igényel több költséget, mint a tenyésztésre kevésbé alkalmas, tehát kisebb értékű állatoké, míg jövedelmezősége amazoknak összehasonlíthatatlanul nagyobb. Az állatbiztosítás arra indítja a gazdát, hogy megtakarított pénzén értékes és hasznos állatokat szerezzon be, miáltal tökéjét — megóvva a fenyegető kockázattól — a legmagasabban kamatoztathatja, sőt megsokszorozhatja. Az állatbiztosítás védelme mellett az állattenyésztés a gazda leghivebb és legjövödelmezőbb takarékpénztára.

Az állatbiztosítás legelőszérűbb és legolcsóbb módja a községi szövetkezet. Pár fillér biztosítási díjért a községi szövetkezet a tagok megbetegedett állatait szövetkezeti költségen orvosoltatja, ha pedig valamely tagnak elpusztul az állata, a károsult felet kártalanítja.

A nyugati államok gazdái a községi állatbiztosító szövetkezetek útján érték el azt, hogy állattenyésztésük jelenben annyira fejlett. Itt a gazdák — állataik biztosítva lévén — minden megtakarított pénzüket az állatállományba fektették, iparkodtak mindig értékesebbnél-értékesebb tenyészanyagot beszerezni és ezzel tenyésztesztüket javítani.

A gazdaközönség elsőrendű kötelessége, hogy községi állatbiztosító szövetkezeteket létesítsen. Ott, ahol még nincsen, 20—30 gazda összetartása könnyen létrehozható. Egyedüli teendő, hogy egy levelező-lapon a vármegyei gazdasági egyesülethez vagy a legközelebb lakó állatorvoshoz forduljanak a szükséges felvilágosításért, ezek bármelyike gondoskodni fog arról, hogy az ily szövetkezet megalakulásához szükséges mindenféle iratot és utasítást teljesen ingyen megkapják.

Szülői értekezlet.

Az egyhuzamos tanítási rendszer behozatala tárgyában mult vasárnapra összehívott szülői értekezlet az egyhuzamos tanítási rendszer behozatalának szükségességét egyhangúlag mondotta ki. A szülők ezen egyhangúlag hozott határozata, illetve kifejezett óhajta folytán a legnagyobb valószínűség szerint a felettes hatóság el fogja rendelni a szorgalmi időnek a délelőtti órákra való áthelyezését s megfogja szüntetni a minduntalan fel-fel hangzó panaszokat, melyeket a különböző iskolák munkabeosztása miatt a családokban támadt életrendi zavarok adtak a szülők ajkára.

A szülők tárgyalása során megnyugvással láttuk kiemelkedni azon tényre, hogy a szülők a gyermeknevelés tekintetében több időt kívánnak maguknak fenntartani s örömmel sietnek az iskola nevelő munkájának megkönnyítésére. Sűrűn hangzott fel a gyermek nevelésére hátránnyal járó azon körülmény is, hogy a régi megosztott rendszer mellett a gyermekeknek négyvizben kellett megtegyék az utat a szülői háztól az iskoláig és vissza s ez által igen sok időt vont el az utcai tartózkodás a gyermek nevelésére fordított időből s az utcai tartózkodás alatt a gyermekekre láthatatlan módon rátapadt erkölcsi nevelés ellenségei sűrűn kopogtattak a szülőház ajtaján.

A szülők átértékelték hivatásuk magasztosságát, felemelték szavukat a gyermek erkölcsi életének veszedelme ellen — de követelték az egyhuzamos rendszer behozatalát a megváltozott és felbomlott háztartási viszonyok helyrehozatala érdekében s az újabb társadalmi berendezkedés miatt is.

Minket a felhozott indokok között az erkölcsi nevelés közt legfőképp az egyhuzamos tanítási rendszer mellé, mert ezen intézkedéssel a gyermekek elvonatnak az utca porától s az értekezleiben felolvasott tanóra beosztás szerint — a gyermekek délelőtti az iskolában — délután a szülői háznál vannak lefoglalva. De közt az egyhuzamos tanítási rendszer mellé az egészségi nevelés is.

A jelenlegi rendszer mellett — téli időben — mindig kivoltak téve gyermekeink a meghűlésnek, mert a délutáni tanítási idő után átfázva, dideregve, sokszor sőtétben értek haza az iskolából s a gyermekek egy telet se bírtak ki 1—2 heti betegség nélkül.

Gyermekeinkre nézve valóban megváltás az egyhuzamos rendszer behozatala. Üdvözljük tehát a szülői értekezlet ezen nagyfontosságú határozatát s óhajtuk, hogy minél hamarabb valóra vállják...

A székelyudvarhelyi református kollégium.

— A pályatervek kiállítására —

A székelyudvarhelyi református kollégiumot újjáépítik. A magyarságnak és a református egyháznak ez az erős vára pompás, modern hajlékban folytatja ezután nemes munkálkodását s a régi erő megifjulva, új szárnyakkal dolgozik a vallásos, hazafias és tudományos nevelés terén. A kollégium tervezésére a kollégium előjárósága pályázatot hirdetett, melyre tizenhét pályamunka érkezett be. A tervezeteket bizottság bírálta meg, melynek Csanády Zoltán kollégiumi gondnok elnöke alatt tagjai voltak: Szabó András tanár, az elnökkel együtt a kollégium részéről, Gere Kálmán műszaki tanácsos az egyházkerület képviselőjében, Orbán Jenő a Magyar Mérnök-és Építész-Egylet, Hiki sch Rezső az Építőművészek Szövetségének megbízásából.

A pályatervek közül tizenegyet komoly munkának minősítettek s ezek sorából az első, 1500 koronás díjat Magyar Vilmos budapesti műépítésznek adták ki. A második 800 koronás díjat Kotál Henrik budapesti műépítész kapta. Dicséretet és külön 400 korona jutalmat

nyert Papp Gyula és Szabolcs Ferenc terve s megvették Dvoracek Ferenc medgyesi és Rácz András kolozvári építész terveit. A munkák a Magyar Mérnök-és Építész-Egyesületben vannak mátol csüörtökig szemlére kitéve.

Az első díjat nyert tervnél döntő szerepet játszott az a körülmény is, hogy a pályázati szabályoknak megfelelően, kivitelre legolcsóbb: 295.000 korona. Egyszerű, de azért monumentális épület ez, melynek diszes főhomlokzatára merész szögben hajlik a magas tető. A berendezés praktikus, a konviktusi étterem az alagsorban van, a tanterem az első és második emeleten, a konyha külön épületben. Az épület mellett hatalmas udvarnak és játszótérnek jut hely.

A második díjat érdemelt terv szintén egyszerű s az épületnek igen szép a tagozása. Ennek felépítése már 324.000 koronába kerülne.

A legsikerültebb alkotás a Papp és Szabolcs műve. Impozáns, városi stílusban tervezett épület, mely nemes vonalaival pompás díszet mutat. Székelyudvarhelynek. A berendezésben is sok kíváncsi van, de egészében nem felel meg a feltételeknek. A kivitele is csakba, 339.000 koronába kerülne.

Rácz András terve egyszerű, meglehetősen a szokásos iskola-sablon után készült. Dvoracek Ferenc terve érdekesebb és mutatósabb.

A többi terv is megérdemli a megemlést. A „Székelyudvarhely” jellegű sikerült, diszes épület, de inkább világfürdőbe való szállónak, mint iskolának. Ugyanilyen jellegű, bár inkább villaszerű a „Székelyföldön” jellegű mű, valamint a kék alapon fehér csillag jellegű pályaterv is, melynek csak a tetején levő torony ad iskolás stílust. Két „Erős várunk” jellegű terv is van. Egyik magas toronnyal, nem egységes, a másik igen érdekes, modern stílusú alkotás, sőt tulmodern is. Az a terv, melyre egyfilléres bélyeget ragasztott jellegűnek a szerzője, Lechner modorában készült, a „Székelyudvarhely” jellegű tervhez hasonlító munka. A fekete alapon piros csillag, fekete körben fehér háromszög és a „Predestinatio” jellegű munkák semmi újat nem mondó iskola-sablonok. A győztest kivéve, valamennyi terv kivitele jóval meghaladja a 300.000 koronát.

Udvarhelyvármegye kir. tanfelügyelőjétől.

2862—1910. szám.

Körlevél.

Udvarhelyvármegye valamennyi elemi iskola tanítójához a népszámláló biztosi teendők elvállalása tárgyában.

Az 1910. évi népszámláláshoz szóló 1910. VIII. t. c. 3 §-a értelmében nyilvános vagy nyilvánossági joggal felruházott elemi iskolákban alkalmazott férfitanítók, tekintet nélkül az iskola fentartójára, — egy számlálókörletben a számlálóbiztosi teendők ellátását, ha a főszolgabíró vagy polgármester által számlálóbiztossá kinevezetnek, a törvényben biztosított díjazás mellett, fegyelmi felelősség terhe alatt elvállalni és teljesíteni kötelesek.

Az 1910. évi népszámlálás végrehajtásáról szóló „általános utasítás” 14. §-ának utolsó bekezdése értel-

meben pedig az esetben ha felülvizsgálók gyanánt városi tisztviselők s kis- és nagyközségekben kellő képzettségű községi tisztviselők megfelelő számban nem állanak rendelkezésre, a felülvizsgálókat azon egyének sorából kell kizemléni, akik az utasítás 10. §-a értelmében számlálóbiztosokul való alkalmazásra is ajánlva vannak (tehát az elemi iskolai tanítók felülvizsgálóul is alkalmazhatók).

Felhívom a tankerületem összes elemi iskolai rendes tanítóit az iskolák jellegére való tekintet nélkül, hogy amennyiben számlálóbiztosokul és esetleg felülvizsgálóul kineveztetnének, a tisztséget haladektalanul fogadják el, és a teendők iránt magukat idejében és kellően tájékozzák.

Az előidezett törvényszakasz értelmében mindazon iskolákban, illetőleg osztályokban, amelyeknek tanítói a népszámlálásban mint számlálóbiztosok részt vesznek, a tanítás az összeírás napokon, legfeljebb azonban 6 iskolai napon szünetelhet.

Székelyudvarhely, 1910. okt. 1.

Rhédei János,
kir. tanfelügyelő.

HIREK.

Ne hagyjatok árván engem!

Álljatok meg jó vándorok,
Hová mentek, hová szálltok?!
Ne szálljatok, úgy fáj nekem
Ne hagyjatok árván engem!

Lombos erdő s eresz alja
Vig dalotok már nem hallja.
— Fájó könnyel telve szemem
Ne hagyjatok árván engem.

A falevél is egyre hull,
Már a vadvirág sem virul;
Nincsen immár senki velem
Ne hagyjatok árván engem!

— Ha már mentek, ha már szálltok
Isten legyen tihozzátok! —
— El-el nézlek, sir a lelkem
Mért is hagytok árván engem?!

József Dezső.

— **Előfizetés.** Az idő eljárt; az előfizetés lejárt... A „Székely-Udvarhely” 1848-as politikai lap tizenhatodik évfolyamának utolsó évfolyamára kérjük az előfizetés megújítását. A „Székely-Udvarhely” azért a csekély előfizetési összegért, sokszoros közszolgálatot teljesít. Az ára mindennek emelkedett; némely dolognak 2—3-szorosára is. A „Székely-Udvarhely” maradt a régi előfizetési ár mellett, a melyet kérünk mielőbb befizetni. Sőt ha minden előfizetőnk maga mellé még egy új előfizetőt kegyeskednek megnyerni, ezzel ügyünket hathatósan és önzetlen hazafisággal támogatná; örök hálára kötelezne minket. Polgártársak! Székely Testvérek! Ellenünk, a Ti függetlenségi lapotok ellen küzd a hatalom, meg akarja bukítani, hogy Nektek szabad sajtótok ne legyen! Vigyázzatok! Ha a jó ügy elbukik, mi okai nem leszünk. Azonban mi álljuk a küzdelmet. De kérjük polgártársaink fokozott támogatását. Hazafias tisztelettel: a szerkesztőség és kiadóhivatal.

— **Megyei virilisek.** Az 1886. évi XXI. t. c. 25. §-a értelmében közhírré teszem, hogy a megyei legtöbb adót fizetők névsorának össze áll-

tásához a vonatkozó kimutatások az illetékes adóhivataloktól átkerestek. E kimutatásokat jelen hirdetmény megjelenésétől számított 8 napon keresztül a törvényhatóság levéltárában közszemlére kitettem, hogy az érdekeltek azokat a hivatalos órák idejében megtekinthessék s azok ellen esetleges észrevételeiket és felhívásait megtehessek. Székelyudvarhely, 1910. évi október hó 4-én. Alispán helyett: Dr. Paál Árpád s. k. főjegyző.

— **A bitumen és a kálisó monopólium.** A kormány a képviselőház elé terjesztette a folyékony és a gáznemű bitumenekről és a kálisóról szóló törvényjavaslatokat. Az első törvényjavaslat úgy rendelkezik, hogy a folyékony bitumenek (kőolaj, petróleum, nafta, valamint a földgáz (ozokerit) és az égethető földgázok) fölkeresésének és kiaknázásának joga az államé; az állam a bitumenek kiaknázási jogát másra is átruházhatja. A tizenhét szakaszból álló törvényjavaslat megokolása igen terjedelmes és legnagyobb részben a bányamonopólium védelmére alkalmas adatokat csoportosítja és dolgozza föl. A kálisókról szóló törvényjavaslat még rövidebb — csak kilenc szakaszból áll. Legfőbb rendelkezése az, hogy a jövőben a kőson kívül a kálisók (káli- és magnézium-sók) is úgy szilárd, mint oldott állapotban az állami sójövődék tárgyai. A pénzügyminiszter azonban a kálisók kutatására és kiaknázására vonatkozó jogot meghatározott területre és időtartamra másra is átruházhatja. A törvényjavaslat megokolása ismerteti a kálisóbányák termékeit (karnallit, kainit, szilvin, szilvinit, kizerit, keménysó, polihalit, boracit, stb.) a melyeknek vegyi összetételéből arra lehet következtetni, hogy a hol konyhasó nagy bőséggel van, ott kálisónak is kell lenni. A megokolás azt is bőven kifejti, hogy a föld birtokosa a kálisóért, mely az államé, kártérítést vagy ellenszolgáltatást nem követelhet.

— **A ragadós száj- és körömfájás vármegyénkben napról-napra terjed.** Az eddig vészlepte községekben a betegség igen enyhe alakban uralkodott. Talán egyrészt ennek tulajdonítható, hogy a gazdaközönség a védekezés helyett inkább az eltilkolás és hatósági tilalmak kijátszásában találta kedvét. Pedig az ilyesmi megboszulja magukat, mert minél inkább titkolóznak, annál tovább tart a járvány, mely épen a jelen időben oly végtelen káros a gazdaközönségre.

— **Gyümölcskivitel Angliába.** E címen egy a londoni gyümölcs piac helyzetét és a magyar áru kivitelét tárgyaló, az uralkodó konjunkturákra való tekintettel igen aktuális kereskedelmi jelentés érkezett a magyar királyi Kereskedelmi Muzeumhoz.

— **Vízvezeték építés.** A földművelésügyi miniszter több Maros-tóvármegyei községnek 30,000 K összeget utaltványozott. Ebből Udvarhely vármegyére is esik valami, a mennyiben Firtosvárja község vízszükségletét rendezik.

— **Lejtmérés és szabályozási vonalak megállapítása.** Vizakna r. t. város utcáinak lejtmérése és azok szabályozási vonalainak megállapítása elhatároztatván, a munka biztosítá-

sára október 22-én d. e. 11 óráig terjedő határidővel pályázat hirdetetik. Az ajánlatok „Ajánlat Vizakna r. t. város utcáinak rendezésére” felirattal ellátva, fenti határidőig Vizakna város tanácsánál nyújtandók be. A pályázati feltételeket illetve szerződési tervezetet vállalkozni óhajtók a városi tanácsnál megtekinthetik és azokról másolatokat vehetnek. Csak mi hallgatunk és alszunk!...

— **Körlevél.** Udvarhelyvármegye valamennyi állami elemi iskola gondnokságának, községi, hitfelekezeti és társulati elemi iskola iskolaszékéhez. A vallás- és közoktatásügyi miniszter urnak folyó évi szeptember hó 25-én kelt rendelete alapján felkérem, hogy a népszámláló biztosokul kinevezendő tanítókat a népszámlálási munkálatok oly módon való beosztására szólítsák fel, hogy az lehetőleg 1911. évi január hó 8-ig bezárólag készen legyen s így ők a tanítást január hó 9-én megkezdhesék. Megjegyzem egyúttal, hogy oly állami és községi iskolákban, ahol megfelelő számú tanuló marad működésképes és az osztályok nem túltömöltek, a számláló biztos minőségben működő tanító osztályösszevonással a többi tanító által helyettesítendő. Székelyudvarhely, 1910. október hó 1-én. Rhédei János kir. tanfelügyelő.

— **Irodalmunknak kötelessége** most jobban, mint valaha, teljesíteni misztózióját s a modern áramlatok közül csak azokat éreszteni be sáncai közé, melyek nem vétnek az izlés és nemes művészet ellen. Ellenben ki kell rekeszteni az új áramlatok bomlasztó levegőjét, mely a nemzetet elpusztító erkölcsi dekadenciát honosítaná meg. (Czenk.)

— **Díjazással egybekötött kiállítás.** Udvarhelyvármegye lötenyész-bizottsága a nagyméltóságú m. kir. földművelésügyi miniszterium által adományozott pénzbeli díjak támogatásával folyó évi október hó 2-án tartott meg a kiállítást egymagába, mennyiben az ezen napra kitűzve volt tenyészszarvasmarha és tenyészbaromfi kiállítás a vármegye területén uralkodó ragadós száj- és körömfájás miatt későbbi időre lett elhalasztva. Ezen kiállításra felhajtva lett csikós-kancák közül 32 db. melyek közül díjazva lett: 1. Simó János bogárfalvi lakos csikós-kancája 80 koronával. 2. Deák Miklós székelyszentmihályi lakos kancája 60 koronával. 3. Göncz Károly székelyszentmiklósi lakos kancája 50 koronával. 4. Kovács Domokos székelyudvarhelyi lakos kancája 40 koronával. 5. Ifj. Simó János székelyudvarhelyi lakos kancája 30 koronával. 6. Simó Dénes bogárfalvi lakos kancája 20 koronával. 7. Barta József városfalvi lakos kancája 20 koronával. 8. Máthé Gábor homoródszentpáli lakos kancája 20 koronával. A kiállított csikós-kancák közül Vég Gyula tarcsafalvi nagyberlő kancái diszoklevéllel lettek kitüntetve. A három éves kancacsikók közül felhajtva lett: 14 db. melyek közül díjazva lettek: 1. Ugron Gáspár bikafalvi lakos kancacsikója 60 kor. 2. Simó János ifj. székelyudvarhelyi lakos kancacsikója 40 kor. 3. Székely Miklós felsőrákosi lakos kancacsikója 30 koronával. 4. Kandó Ferenc székelydályai lakos kancacsikója 25 koronával. 5. Simó Lajos bogárfalvi lakos kancacsikója 10 ko-

ronával. A két éves kancacsikók közül felhajtva lett 16 db. melyek közül díjazva lett: 1. Nagy Ferenc székelykeresztúri lakos kancacsikója 40 K-val. 2. Vég Arthur tarcsafalvi lakos kancacsikója 25 K-val. Dimény Ferenc homoródszentpáli lakos kancacsikója 20 K-val. 4. Pap Mózes székelyszentmihályi lakos kancacsikója K-val. A kiállított anyakancák, de főleg azok csikóinál, valamint a 3 és 2 éves kancacsikóknál az állam által fentartott fedeztetési állomáson elhelyezni szokott állami ménnek utódainál, főleg a Mándok ivadékaik azok, melyeknél a fejlődés, egyformaság szemmel láthatólag észlelhető. Igen szép és dicséretre méltó s a régi jó időkre visszaemlékeztető szabadbani lötenyésztest mutatott be id. Simó János bogárfalvi, ifj. Simó János székelyudvarhelyi és Simó Lajos farkaslaki lakos. A kiállítás elége látogatott volt. A bíráló bizottság nem a kiállított állatok hizó képességére, hanem az átöröklő hibák mentességére fektette a főszűrt.

— **Az ingyenes népoktatás.** A hivatalos lap közelebbi száma a közoktatásügyi miniszter két rendeletét közli az ingyenes népoktatásról szóló törvény végrehajtása dolgában. Az egyik rendeletben a törvényhatóságok közigazgatási bizottságait felhívja a miniszter, hogy véleményes jelentéssel terjesszék föl az iskolafenntartók kárpótlást kérő folyamódványait, a másik rendeletben pedig utasítja a miniszter a közigazgatási bizottságokat, hogy a kárpótlás összegét az egyes iskolákkal szemben milyen alapon állapítsák meg.

— **Jó lelkű emberek.** 1910. évi szeptember hó 17-én nagy tűzkárt szenvedett jó öreg Vajna Bálint oklándi kir. járásbírói hivatalszolgájára rendezett gyűjtés alkalmával következők adakoztak: Máthé Dénes 20 K, Dr. Kullman Sándor 10 K, Dr. Pál Gyula 10 K, Teutsch Károly 10 K, Deák Lajos 5 K, Sipos Béla 5 K, Paulitsky Sándor 3 K, Szeles Félix 5 K, Dr. János Domokos 10 K, Gáspár Pál 2 K, Dr. Konecz Károly 20 K, Dr. Bertin Ferenc 5 K, Rend Gyula 5 K, Pál Gyula 10 K, Borbáth Zoltán 5 K, Csató István 2 K, Pollák Ignác 3 K, Burghardt József 1 K, Szász Ernő 1 K, Kovács József 1 K, Kiss Béla 1 K, Kelemen Kálmán 10 K, Rend Aurél 10 K, Szabady Tivadar 10 K, Perényi Jenő 10 K, Tamás Péter 5 K, Zajzon Zoltán 2 K, Boldizsár Dénes 1 K, Boér István 1 K, N. N. 1 K, Nagy Ármán 2 K, Hirsch Jenő 1 K, Vass Albert 5 K, Flórián Gyula 2 K, Dr. Szabady Lajos 2 K, Széplaky György 2 K, Dr. Jakab Zoltán 10 K, Udvarhelymegyei takarékpénztár oklándi fiókja 10 K, Kovács László 2 K, Flórián József 2 K, Gellérd István 2 K, ifj. Demeter Mihály 2 K, Dr. Papp Ferenc 20 K, Dr. Lukácsffy Elek 5 K, Dr. Ferenczy Gábor 10 K, Szabó Dénes 3 K, Dr. Hinléder Ernő 30 K, Rabocskay István 1 K 60 f, Dr. Máthé István 5 K, székelyudvarhelyi zálogkölcson intézet oklándi fiókja 5 K; összesen 306 K 60 f. A jó tett, önmagában találja a leg szebb elismerést.

— **Baromkivitel Németországba.** A Baromfitenyésztők Országos Egyesületének közlése szerint tavaly is Magyarország és Ausztria vitt be Németországba legtöbb baromfit. A

Németországba behozott baromfi vámjá 100 kilogramonként 14 márka, amit a behozatali cégek tűrhetőnek tartanak. A cégek a 3—6 százalékos nyereségre számítanak. Érdekös hogy újabban a baromfikereskedelem az egyedáruság jellegét ölti föl, úgy hogy a Rajna vidéken és Wesszfáliában már csak néhány kézben egyesül.

GAZDAKÖR.

Lucernások létesítése.

A gazdának egyik legfontosabb feladata gazdaságát úgy beosztania, hogy kora tavasztól késő őszig bőséges zöld takarmány álljon állatainak rendelkezésére. E tekintetben kétségen kívül a jó lucernások játszik a legfontosabb szerepet, amelyek évente 3—4-szer kaszálhatók és e mellett nagyon kitűnő takarmányt is szolgáltatnak.

Minden gazdának kötelessége tehát lucernást létesíteni, legyen a talaj akár kötött, akár homokos. Létesítésénél két fontos elv kell hogy vezérelje a gazdát, a melyek egyike, hogy a talajt jól és mélyre kell megművelnie, a másik, hogy a talajban annyi tápláló anyag kell hogy legyen, a mennyi bő termések létrehozására elegendő.

A talajt tehát most, az őszi folyamán kell előkészíteni, amely előkészítés álljon mély szántásból, sőt ha áll rendelkezésére mélyítő eke, akkor ezek munkája is felhasználandó, mert mennél mélyebben tudjuk megporhanyítani a talajt, annál dusabb lesz lucernánk. Ha ezen munkát most ősszel végezzük, az őszi és tavaszi eső és hó sokkal jobban hatolhat be a talajba, mintha a szántást tavaszra hagytuk volna; a téli fagy behatása alatt a rögök széjjel mállanak s tavasszal nem marad egyéb munka, mint a tárcsázás, avagy ezen eszköz hiányában a boronálás. Így azután a talaj felülete gyorsan szikkad, a mag korán lesz elvethető s az még szárazság esetén is gyorsan fog csirázni, mert a talaj mélyebb rétegeibe nagy mennyiségű víz raktározódott el.

A talaj tápláló anyagai közül leginkább a foszfor iránt van nagy igény a lucerna. Nitrogén igénye nincs, mert azt maga gyűjti a légkörből, tehát istálló trágyát nem szükséges. Kötött talajon egyedül foszfor trágyát kell tehát alája használnunk és pedig 200 kg. szuperfoszfátot, a melyet célszerűbb az őszi mély szántás előtt elszórni, de az sem baj, ha kiszórása tavaszra marad, a mit a tárcsázás vagy boronálás előtt kell végezni.

Általánosan elterjedt szokás nálunk a lucernát védő növényvetni és pedig többnyire tavaszi árpával. Pedig ez nem helyes eljárás azért, mert a védő növény is ilyen módon csak kis terméseket adhat, a lucerna pedig csak késő ősszel lesz használható. Sokkalta helyesebb a lucernát magában vetni, mert ilyen módon rendkívül gyorsan nő, s már május végén, június elején használható. Három, négyszerte nagyobb termést kaphatunk így egymagában vetve, mintha védő növényvetni tettük volna, a mely vetési mód már annyira ki van próbálva s olyan sikeresnek bizonyult, hogy másképp lucernást vetni nem is volna szabad.

TALÁLÓS o o o o o o KÉRDÉS.

Miért apróhirdetés

az apróhirdetés?

mert néhány
APRÓ sorban minden szükséges és
célszerű dolgot lehet hirdetni és így
valóban APRÓ pénzbe kerül csak,
ha az ember

mindenféle állást

kinál vagy keres,

mindenféle terményt

kinál vagy keres,

lakást

kinál vagy keres,

mindenféle bútort

kinál vagy keres,

mindenféle ipari cikket

kinál vagy keres,

a legkülönbözőbb

apróbb dolgokat

kinálja vagy keresi,
mely csak APRÓ költséget bír el
Olvasóközönségünk ezer meg ezer
esetben hálásan emlékezik meg arról,
hogy az apróhirdetések fényes si-
kerrel segítik elő a **kinálat** és
kereslet nagyarányú forgalmát.

Azért ne tessék habozni

és a mikor csak a legcsekélyebb szük-
ség diktálja:

apróhirdetést

kell feladni a

„Székely-Udvarhely”-ben.

Apró a hirdetés,

apró a költség!

ÉLET KÖNYVE

állandó házi orvos. Ingyenes gyógy-
mód: tifusz, kolera, toroklob, rühl
vérhas, mindenféle himlő és vörheny
orvanc, bujakór, számarhurut, agy-
tüdő-, sziv-, gyomor-, méh- és bél-
gyulladás, vese-, máj-, lép-, hólyag-
bajok, skrofula, köszvény, csúsz, nya-
valyatorés, aranyér, gutaütés, nehéz
sebesülések, vérszegénység, vízkór-
ság, szárazbetegség (tuberkulózis-
torok- vagy mandolagyulladás, gyo-
morkatarus, őrlés stb. ellen. Irta:
DERZSI JÓZSEF. Az E. M. K. E.
— tekintélyes orvosok ajánlatára —
népkönyvtárai részére 100 példányt
elfogadott. Ára 3 korona. Kapható:
Betegh Pál könyvkiadónál Szé-
kelyudvarhelyt és valamennyi könyv-
kereskedésben.

1848 eredeti francia angol,
és amerikai toalett-
modellt közöl a BU-
DAPESTI BAZÁR egy évfolyamában.
Előfizetési ára: **negyedévre**
2 korona. Ingyen mutatvány szá-
mot küld a „BUDAPESTI BAZÁR”
kiadóhivatala Budapest, VIII. Baross-u.
22. (Budapesti Bazár-ház.)

100 évben csak egyszer

van al-
kalom
gyümölcsfákat és más-
féle faiskola terméket **ily olcsón** és
jó minőségben venni. Senki se mu-
lassza el tehát ezt a kedvező alkal-
mat, s rendelje meg a szükségességeket
azonnal az alábbi árjegyzék szerint,
amедdíg a készlet tart.

**Gyümölcsták, túleve-
lűfák, diszeserjék, va-
donesák** a faiskola teljes kíta-
karítása miatt **méyen** leszállított
áron kaphatók.

Caspari Frigyes és Társa
faiskola, **Medgyes** (N.-küküllöm.)

Eladó ház.

Reáliskolával
szemben
Eötvös-utca 15
számu ház,
mí 2 szoba, konyha, 1 bolti helyiség-
ből és pincehelyiségből áll. Értekez-
hetni **Dézs Baláznál**, Battyáni-tér
5/a házszám alatt.

B O R!

Fernengel Gyula székely-
udvarhelyi bornagykeres-
kedőnél

a legjobb minőségben, nagy választékban és legelőnyösebb árak mellett nagyban és kicsinyben kapható.

Amortizáció és

tisztviselői kölesön

ügyekben

díjmentes felvilágosítást nyújt
az „O. m. I. ált. tiszt-
viselő-egylet kolozsvári
képviselőisége”.

KOLOZSVÁR

Foréne József-ut 7. a szám.

Válaszbélyeg csatolandó.

Czell Frigyes és Fiai

bortermelők és bornagy kereskedők
Medgyes.

Legjobb beszerzési forrás ter-
mészetadta valódi erdélyi hegyi
borokban. Hordókban és palac-
kokban. Kitűnő sajáttermés és
vörös borok.

Bélyegzők

B megrendelésre mindenféle ki-
vitelben bárhova a legpon-
tosabban, gyári ár mellett
szállíttatnak **Betegh Pál**
könyv- és papirkereskedésé-
ből Székelyudvarhelyt.

UNGHVÁRY JÓZSEF
SZŐLŐTELEPEN IS GYÜMÖLCSEFA ISKOLÁJÁBAN
CZEGLÉD (PESTMEGYE)
Nagyobb mennyiségű
nemes gyümölcsfa-
csemete, bogyógyümölcsűek,
vadoncok, Kerti sövények,
sima és gyökeres szőlővesszők
stb. Kaphatók.
Tessék kimerítő árjegyzéket kérni.

REFORMÁTUS

DISZES

IMAKÖNYVEK

NAGY VÁLASZTÉK-
BAN KAPHATÓK

BETEGH PÁL

KÖNYVKERESKEDÉSÉBEN
SZÉKELY-UDVARHELYT

Védjegy: „Horgony”
**A Liniment. Capsici comp.,
a Horgony-Pain-Expeller**
pótleka
egy régióknak bizonyult háziszert, mely már sok év
óta legjobb bedörzsölésnek bizonyult köszvénynek,
osúznál és meghűléseknek.
Figyelmeztetés. Silány hamisítványok miatt be-
vásárláskor óvatosak legyünk és csak olyan eredeti
üveget fogadjunk el, mely a „Horgony” védjeggyel
és a Richter cégjegyzéssel ellátott dobozba van
csomagolva. Ára üvegekben K-80, K 1.40 és K 2.-
és úgyszólván minden gyógyszerertárban kapható.
Főraktár: Török József gyógyszerészénél, Budapest.
Dr. Richter gyógyszerertára az „Arany oroslánhoz”,
Prágában, Elisabethstrasse 5 neu.

Névjegyek
Meghívók,
Eljegyzési
és Esküvői
valamint **gyász-
jelent sek**

ugyszintén mindenféle
könyvnyomdai és
könyvkötői mun-
kálatok izléses ki-
vitelben, gyorsan és
pontosan készülnek

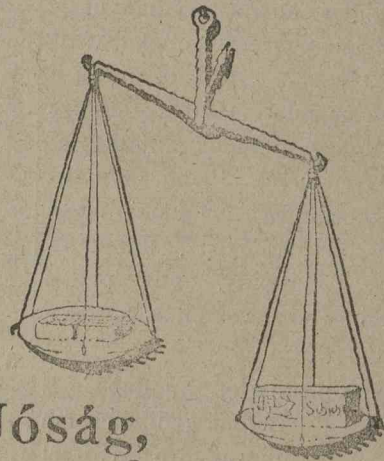
Betegh Pál

villamos územre berendezett
könyvnyomató és könyv-
kötő-intézetében Székely-
udvarhelyt, Kossuth-utca
31. sz. alatt.

Videki megrendelése-
ket azonnal elintézi.

Eladó ház

Kos-
suth-
utca 81. számu ház eladó.
Felvilágosítást e lap kiadó-
hivatala ad.

**Jóság,
ár és
súlyra**

kell a szappan összehasonlításánál és
bevásárlásánál ügyelni. A világ egy
szappana sem éri el a

**Schicht
szarvas
szappanát**

minden jó tulajdonságában, tiszta-
ságában, mosóképeségében, lágyságá-
ban és olcsóságában.